

УКРАЇНА

**ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ**

вул.Грушевського, 21, м.Івано-Франківськ, 76015 тел. (0342) 55-21-34, тел. факс 55-22-72
E-mail: osvita @ if.gov.ua Код ЄДРПОУ 39356695

06. 03. 2024 р. № 288/01-14/02.3

На № _____ від _____

**Керівникам місцевих органів
управління освітою**

**Про проведення обласної екологічної
акції «Збережемо первоцвіти»**

З метою формування в учнівської молоді екологічного світогляду, популяризації дбайливого ставлення до природи та запобігання знищенню первоцвітів, залучення місцевих органів влади до збереження ранньоквітучих рослин щорічно протягом березня – квітня 2024 року Івано-Франківським обласним еколого-натуралістичним центром проводиться обласна екологічна акція «Збережемо первоцвіти» (далі – Акція).

Просимо інформацію про проведення Акції поширити серед закладів загальної середньої та позашкільної освіти області та сприяти участі зацікавлених осіб.

Інформацію про проведену роботу просимо до 28 квітня 2024 року надіслати на електронну адресу Івано-Франківського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді if_odencum@ukr.net

Контактна особа Світлана Шпуляр, 380985104204

Для належної підготовки та проведення Акції надсилаємо методичні рекомендації.

Додаток: на 4 арк.

Директор департаменту

Віктор КИМАКОВИЧ

Віта Долинська
55-65-11

000851 28000

Додаток

до листа департаменту освіти і науки
облдержадміністрації

від «06» 03 2024 р. № 288/01-14/023

**Методичні рекомендації
проведення обласної екологічної акції
«Збережемо первоцвіти»**

Серед усіх дикорослих рослин найвразливішими є ранньовесняні квітучі, а їх кількість у природі щороку зменшується. Кожної весни набуває великих обсягів заборонена торгівля ранньоквітучими весняними первоцвітами. На жаль, багато з нас появу первоцвітів спостерігають на вулицях та ринках міст, вздовж автомобільних трас, де зірваними продаються рослини, занесені до Червоної книги України. Більшість із них мають дуже короткий вегетаційний період. За місяць-другий їм треба встигнути вирости, відцвісти, утворити насіння, зробити запас поживних речовин, відкласти його в корінні, бульбах, цибулинах до наступного року.

Первоцвіти мають наукове, естетичне і практичне значення. Нектаром цих квітів ласують бджоли, джмелі, метелики, а мурашки з'їдають частину насіння. Отже, перші весняні квіти не тільки радують людей, але й напоюють своїм нектаром, годують пилком і насінням мешканців лісу.

Із появою цих вісників весни починаються стихійні відвідування лісу. Любителі природи при цьому втрачають почуття міри. Зривають квіти не тільки великими букетами, а й цілими оберемками, залишаючи після себе багато пошкоджених і витоптаних рослин.

Масовий збір на продаж квітконосів рідкісних рослин призводить до послаблення, а в невеликих місцях зростання до повного придушення насінневого поновлення. Торгівля первоцвітами (як продаж, так і купівля) є порушенням законів України «Про Червону книгу України», «Про рослинний світ», «Про охорону навколишнього середовища України» та правил торгівлі. Вилучені букетики можна роздати у лікарнях, дитячих садках з відповідними роз'ясненнями. В рамках Акції пропонується:

I. Проведення комплексу оперативних, просвітницьких та агітаційно-пропагандистських заходів:

- оперативна робота полягає в проведенні рейдів, патрулюванні на ринках разом з працівниками МВС з метою припинення торгівлі первоцвітами;
- просвітницька робота – виступи колективів екологічної просвіти (агітбригад), бесіди, перегляд тематичних відеофільмів, віртуальні екскурсії тощо.
- пропагандистсько-агітаційна робота полягає у поширенні листівок, буклетів, звернень до населення із закликами зберегти ранньоквітучі весняні квіти, які по хижацьке знищуються заради фінансової вигоди.

II. Вирощування дикорослих рослин. Ранньоквітучі рослини можна вирощувати на шкільних подвір'ях, в садах, на міських клумбах, присадибних

ділянках і навіть висаджувати в лісі – у тих місцях, де вони раніше росли, але через непомірний збір зникли.

Цибулини пролісків, підсніжників, крокусів висаджують у відкритий ґрунт у першій декаді вересня. Глибина посадки – 3-5 см, залежно від діаметра цибулини. Рекомендується саджати цибулини разом з пластмасовою банкою (з-під миючих засобів, наприклад) без дна або з продірявленим дном для розділення цибулин при розмноженні та для перенесення на інше місце. Тоді посадковий матеріал не псується і не травмується при викопуванні.

Кращим субстратом є добре дренована земля. Якщо в ній дуже багато глини, то перед посадкою цибулин вносять перегній і пісок. При посадці між цибулинами залишають відстань 3-7 см. Це дозволить надалі пересаджувати їх один раз у 4-5 років.

У середині грудня місце посадки покривають 3-5-сантиметровим шаром листя, торфу. Це покриття знімають у третій декаді лютого. Один раз на кілька років цибулини викопують. Це потрібно робити у травні, коли тільки пожовкне листя рослин. Викопаний матеріал зберігають у сухому прохолодному місці, недоступному для мишей. За тиждень до посадки розділяють гнізда, відокремлюють дочірні цибулини від материнських. Усі первоцвіти – невибагливі рослини. Їх можна поливати в березні-квітні, якщо в цей час земля буде сухою. Щоб цибулини росли великими, можна додавати в землю 2-3-річний перегній з розрахунку 0,5 л банки на 1 цибулину. Для цього треба покласти перегній у лунку, в яку буде висаджуватися квітка.

Підсніжники і проліски розмножуються насінням. Зацвітають рослини в 5-6-річному віці. У середині квітня, коли плоди цих рослин впадуть на землю, їх притрушують перегноем.

Місця посадки первоцвітів краще орієнтувати на південь. Майже всі вони люблять світло, лише конвалії люблять тінь, а печіночниця – півтінь. Більшість з них добре почувається на окультуреному пухкому садовому ґрунті з великою кількістю перегною. Всі рослини протягом квітня-травня потребують рясного поливу і впродовж літа не переносять пересихання. Залежно від погодних умов поливають первоцвіти 2-3 рази на тиждень.

Насіння зазвичай висівають у спеціально підготовлені грядки. Ґрунт на них має бути пухким без грудок, рядки для посіву проводяться на відстані 10 см. Насіння ховають у ґрунт неглибоко: дрібне – до 0,5 см, велике – на 1 см. Дрібне, як пил, насіння висівають поверхнево, а потім після посіву придавлюють дощечкою. Якщо ґрунт не багатий на перегній, посіяне насіння потрібно ще покрити зверху перегноем або торфом.

Викопування та пересадку цибулин роблять у той час, коли ці рослини перебувають у спокої, але раніше, ніж засохне все листя, якщо навесні – до цвітіння.

Рослини потребують догляду впродовж усієї весни і літа – це поливання і прополювання від бур'янів.

Сон-трава любить відкрите місце, добре дренований ґрунт, позитивно сприймає вапнування. Розмножується насінням. При пізньому посіві (коли квіти вже відцвіли) цвіте на третій рік. При посіві на початку червня свіжозібране насіння до осені встигає вирости в невеликі сіянці. Можна сіяти

насіння і восени. Сходам сон-трави необхідні затінення і пухкий, непересихаючий ґрунт.

Підсніжник невибагливий, розмножується дітками. Посаджений під покровом чагарників або дерев у пухкий, перегнійний ґрунт парку, він може знайти собі другий дім. Розсаджують цибулини в серпні-вересні, глибина посадки – 10 см. Вийняті із землі цибулини не можуть довго лежати. Можна висівати і свіжозібране насіння. У цьому випадку квіти з'являться на п'ятий рік. Добре росте підсніжник на ґрунтах, багатих на вапно, у сонячних або напівзатінених місцях.

Ряст легко вирощується з насіння. При посіві свіжозібраного насіння рослини зацвітають за декілька років. Слід уважно стежити за дозріванням насіння рясту, оскільки їх плодики швидко розтріскуються та втрачають насіння. Висаджують ряст під покровом листяних дерев.

Анемона любить тінь. Розмножують її насінням, поділом кущів і частинами кореневищ. Насіння треба сіяти відразу після збору. Квіти з'являються за два роки.

Білоцвіт розмножується цибулинами-дітками або насінням. Насіння сіють відразу після його дозрівання у вологий, злегка торф'янистий незадернований ґрунт. Цибулини розсаджують у серпні-вересні на відстані 10 см у тіні дерев. Глибина посадки – 8 см. Квіти з'являються на 6-7 рік.

Пролісок найкраще росте у світлому листяному лісі, на пухкому перегнійному ґрунті. Він прекрасно розмножується як насінням, так і цибулинами-дітками. Насіння висівають свіжозібране. Квіти з'являються за три роки. Глибина посадки цибулин – 7-8 см.

Насіння **адонісу** або **горицвіту** сіють відразу після його збору. Сходи з'являються навесні або за рік, здатність до сходження невисока. Цвіте на четвертий рік.

Крокуси або **шафрани** невибагливі до ґрунту, але він має бути пухким. Розмножується крокус як насінням, так і бульбоцибулинами-дітками, глибина посадки – 6-10 см. Насіння сіють відразу після збору. Цвіте крокус на третій рік. Бульбоцибулини саджають наприкінці літа на глибину 7-10 см і на такій же відстані одна від одної. Рослина надає перевагу сонячним місцям.

Конвалію розмножують відрізками кореневища з однією верхівковою брунькою, і вже на другий рік рослини зацвітають. Посадку проводять двічі на рік: навесні та восени – в пухкий, вологий, але без застою води ґрунт на глибину 4 см. Особливо полюбляє конвалія мульчування сумішшю листового ґрунту з деревною золою 1:1. Листову землю отримують так: копають яму 50х50 см, складають туди листя, кладуть трохи макулатури, поливають кухонними відходами, кладуть дощових черв'яків, прикривають шаром торфу. Кілька разів усе перелопачують, щоб отримати однорідну масу. Конвалія – рослина вологолюбна, тому висаджують її нижче рівня ґрунту в саду на 12 см. Догляд за квітами: розпушування ґрунту та видалення бур'янів, внесення перепрілого компосту, мульчування.

Рябчик шаховий, на відміну від багатьох цибулинних культур, досить непогано переносить пересадку навіть під час цвітіння, тільки це потрібно зробити швидко, щоб коріння не пересохло. Але краще все ж пересаджувати після того, як почне жовтіти листя, або в період спокою. На одному місці може

рости кілька років без шкоди для цвітіння, пересадку можна зробити, коли цибулинкам стане тісно. Розмножується поділом цибулини і дітками. Можливо насіннєве розмноження, але краще насіннєві коробочки видалити. Для посадки вибирайте місце, де не застоюється вода, це найголовніша умова. У мокрих місцях рябчики вимокають і гниють.

Печіночниця невимоглива до місць виростання. Але все ж вирощування цього багаторічника краще проводити під покривом дерев або півтіні у відкритому ґрунті. Щоб, посадка дала позитивний результат, необхідно попередньо підготувати ґрунт. Печіночниця себе відмінно відчуває в пухкому і кислому ґрунті. Тому треба викопати ямку, насипати туди бурого торфу і прілої хвої.

Весняний і осінній періоди – найкращий час для посадки печіночниці. Варто дочекатися, коли вона повністю відцвіте навесні або приступити до посадки пізньої осені. Розмножувати печіночницю можна будь-яким способом, проте найкраще – поділом куртини. При цьому способі розмноження можна отримати дуже багато матеріалу для посадки. Попередньо у печіночниці слід обрізати листя. Можна розмножувати і бічними розетками.

Не знищуйте первоцвіти! Квітка у вазі – це полонянка, яка приречена на загибель. Хай лісові квіти тішать око, серце і душу всіх, хто прийде до лісу!

Закликаємо:

Проявити екологічну свідомість – не зривати і не купувати перші весняні квіти заради збереження унікальної української природи!